

Sektionen för socialtjänst
Pani Hormatipour

Socialdepartementet
10333 STOCKHOLM

Ökade möjligheter till användning av välfärdsteknik inom äldreomsorgen Ds 2022.4

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har beretts tillfälle att yttra sig över promemorian om ökade möjligheter till användning av välfärdsteknik inom äldreomsorgen Ds 2022.4. SKR välkomnar i huvudsak de lagändringar som promemorian föreslår och anser att det kommer att skapa tydligare förutsättningar för kommuner att använda välfärdsteknik inom äldreomsorgen. SKR ser dock att förslagen bör ha ett bredare fokus och inte endast begränsas till äldre. Förslagen bör avse att alla personer får större möjligheter till insatser med stöd av digitalt teknik. SKR anser att utredningens förslag för att stärka informationssäkerhet för socialtjänsten är relevant och nödvändig, men konstaterar att det innebär merarbete för verksamheterna och att det skulle behövas en övergångsperiod för bestämmelserna om informationssäkerhet, framförallt gällande behörighetsstyrning och åtkomstkontroll. Det finns också ett behov av ytterligare överväganden i vissa avseenden.

Förbundets ställningstagande

5.1.1 Användningen av digital teknik i äldreomsorgen behöver få tydligare lagstöd

SKR är positiv till att införa en bestämmelse som tydliggör att socialnämnden får använda digital teknik när bistånd ges inom äldreomsorgen. För kommunerna innebär det ett klargörande av rättsläget som anses vara nödvändigt för att verksamheterna ska kunna känna sig trygga i att få göra de förflyttningar som krävs med stöd av digitaliseringen. SKR ser dock att behovet är lika stort när det gäller personer med funktionsnedsättning och att bestämmelsen bör även rikta sig till socialtjänstens insatser inom funktionshinderområdet. Äldreomsorgen utvecklas med stöd av digital teknik medan funktionshinderområdet tillåts halka efter. Många av de digitala verktygen som omnämns i promemorian skulle även kunna tillämpas inom funktionshinderomsorgen. SKR ser därför att bestämmelsen bör även gälla insatser enligt 5 kap 7 § socialtjänstlagen för att möjliggöra att alla personer, inklusive under 65 år, får större möjligheter till insatser med hjälp av digital teknik.

Förslagen i promemorian utgår från förslagen i Framtidens teknik i omsorgens tjänst (SOU 2020:14) och där en central del som inte behandlas här är användningen av välfärdsteknik för personer med nedsatt beslutsförmåga. SKR vill framhäva vikten av att frågan verkligen bereds i Regeringskansliet då det finns ett stort behov av stöd och tydliggörande för hur verksamheter ska kunna hantera och möjliggöra insatser till personer med nedsatt beslutsförmåga med hjälp av välfärdsteknik.

5.1.3 Socialstyrelsens föreskrifter om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården kan behöva ändras

SKR avstyrker förslaget om att Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2017:37) om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården kan behöva anpassas till användningen av läkemedelsrobotar inom hemtjänsten. Läkemedelshanteringen är en fråga för hälso- och sjukvården som i sin tur kan delegera uppgiften till omsorgen. Idag biträder undersköterskor inom hemtjänsten sjuksköterskor och därmed är det fortsatt hälso- och sjukvårdspersonal som ansvarar för hanteringen av läkemedelsrobotar. De nuvarande föreskrifterna om medicintekniska produkter kan därmed tillämpas även i detta sammanhang. Däremot bedömer SKR att hanteringen av läkemedelskedjan kommer se annorlunda ut och föreskrifterna utifrån det skulle behöva moderniseras. Föreskrifterna idag behandlar hur hanteringen av läkemedel ska gå till manuellt men behöver ta höjd för hur användningen av medicintekniska produkter i stort ska kunna gå till utan att begränsas till läkemedelsrobotar eller andra specifika digitala verktyg. Framförallt är det betydelsen av begreppen ”administrera” och ”överlämna” i föreskrifterna som behöver anpassas till välfärdsteknik som hanterar moment i en läkemedelsbehandling som tidigare var manuella.

5.2 Förslag om tydligare dataskyddsregler

SKR bedömer att förslagen i promemorian om användning av digital teknik och de exempel som ges på insatser klargör den rättsliga grunden för kommunerna och kan därmed underlätta breddinförandet av välfärdsteknik. SKR instämmer i att en behovs- och proportionalitetsbedömning inte är nödvändig i samband med en konsekvensbedömning, men anser däremot att risker i tekniska och organisatoriska arrangemang för en specifik digital tjänst alltid måste konsekvensbedömas inom socialtjänstens verksamheter. Kunskapen om när och hur en konsekvensbedömning av detta slag ska genomföras är emellertid svår och bristfällig bland många kommuner. SKR bedriver därför ett aktivt arbete bland kommunerna med att höja kunskapen och betydelsen av att systematiskt och fortlöpande genomföra konsekvensbedömningar, t.ex. vid inköp av digitala system som innefattar välfärdsteknik.

SKR ser positivt på att promemorian särskiljer på övervakning och digital tillsyn men vill ändå framföra att monitorering, sensorering och positionering är nya begrepp att förhålla sig till och kan behövas förtydligande i vissa avseende. Gällande kamerabevakningslagens bestämmelser om förhandlingsskyldighet med arbetsorganisationer utgår SKR från att förhandlingsskyldigheten endast ska krävas vid själva införandet av tekniken i en verksamhet och inte varje gång en enskild beviljas bistånd med välfärdsteknik. Tillsynen gäller i detta avseende den enskilde och inte personal, även om det finns en risk att personal kan komma att synas på upptagningarna.

5.2.4 Förstärkning av säkerhetsåtgärder inom socialtjänsten

Regelverket för säkerhet vid behandling av personuppgifter inom socialtjänsten är idag övergripande och anger inte i detalj vad som krävs av personuppgiftsansvariga till skillnad från hälso- och sjukvården där dessa åtgärder är reglerade i nationell rätt genom lag och föreskrifter. I promemorian föreslås nya och ändrade bestämmelser i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten för att förtydliga detta. SKR är positiv till att konkretisera vad som krävs för en god informationssäkerhet, det är en fråga som har efterfrågats och där Socialstyrelsen trots ett uttryckligt mandat inte har meddelat några föreskrifter för socialtjänstens personuppgiftsbehandling. Motsvarande bestämmelser finns redan idag för hälso- och sjukvården och SKR delar promemorians bild om att ta fram föreskrifter som överensstämmer med vad som gäller idag för hälso- och sjukvården när det gäller en stärkt autentisering av verksamheterna, men ser att den behöver avgränsas till att gälla verksamheterna och ej enskilda. Många av socialtjänstens målgrupper saknar idag möjligheter till e-legitimation och detta behöver tas hänsyn till i avseendet i arbetet med föreskrifterna. Vidare vill SKR understryka vikten av att i arbetet med framtagandet av föreskrifterna behöver samråd ske med kommunerna och med SKR. Det införs en kompletterande bestämmelse i 26 § SoLPUL om Socialstyrelsens föreskriftsrätt med innebörd att Socialstyrelsen ska samråd med bl.a. SKR vid meddelande om föreskrifter för socialtjänstens personuppgiftsbehandling.

SKR bedömer att förslagen om en förstärkning av informationssäkerheten innebär ett merarbete och kostnader under en övergångsperiod. Även om det i dataskyddsförordningen redan idag följer en skyldighet att säkerställa lämpliga säkerhetsåtgärder för personuppgiftsbehandling ser SKR att förslagen om en direkt reglering av SoLPUL som ställer krav på stark autentisering innebär tydligare åtaganden för socialtjänsten. Dagens verksamhetssystem uppfyller inte kommunernas behov och det är enormt kompetens- och resurskrävande för kommuner att upphandla, utveckla och förvalta system. Detta är förenat med både ett väsentligt initialt investeringsbehov och även rimligt tidsomfång för att kommuner ska kunna utveckla system och lösningar i enlighet med de krav på informationssäkerhet som föreslås att tydliggöras. För att skapa bättre förutsättningar för landets socialtjänster att modernisera sina verksamhetssystem behövs ett nationellt samarbete och finansiellt engagemang från både kommunerna själva och staten. Här har båda parter mycket att vinna på ett nära samarbete för att klara de positiva reformer som föreslås i promemorian och för att möta framtida behov. Vidare anser SKR att det skulle behövas en övergångsperiod för bestämmelserna om informationssäkerhet, framförallt gällande behörighetsstyrning och åtkomstkontroll. Detta för att ge tid kommunerna tid för utveckling och förutsättningar att kunna realisera förslagen.

5.2.5 Den enskilde ska informeras om personuppgiftsbehandling

I promemorian finns förslag om att den enskilde ska informeras om personuppgiftsbehandling. Det framgår bland annat att ”den personuppgiftsansvarige ska informera den enskilde om vem som tar del av de uppgifter som registreras och hur uppgifterna sparas och gallras...” SKR delar uppfattningen om att det krävs

öppenhet och tydlig information till den enskilde om huruvida digital teknik används men vill förtydliga att det inte är enskilda medarbetare som är personuppgiftsansvarig utan det är socialnämnden och att i promemorian är referensen till personuppgiftsansvarige otydlig i vissa sammanhang.

Sveriges Kommuner och Regioner

Carola Gunnarsson
Ställföreträdande Ordförande